

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № e-2(102)-5474/2022

22.09.2022

ALİ MƏHKƏMƏ

Azərbaycan Respublikası adından

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin
Mülki, Kommersiya və İnzibati kollegiyalarına
daxil olan hakimlərin
qarışıq tərkibinin**

İddiaçı cavabdehlər Cavabdeh1nə, Cavabdeh2 və Cavabdeh3nə qarşı iş üzrə

Q Ə R A R İ

Açar sözlər: işin məhkəmə aidiyyəti, iddia ərizəsinin qaytarılması

Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi
Mülki kollegiyanın hakimi Hüseynov Abiddin Qabil oğlu (məruzəçi),
İnzibati kollegiyanın hakimi Rəsulbəyova Nigar İmran qızı və
Kommersiya kollegiyasının hakimi Məmmədli Bəhram Məmməd oğlundan ibarət
qarışıq tərkibdə,

İddiaçı cavabdehlər Cavabdeh1 MMC-yə, Cavabdeh2 və Cavabdeh3nə qarşı
müqavilənin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair Bakı Şəhəri Nizami Rayon
Məhkəməsinin e-2(007)-2234/2022 nömrəli iş üzrə 29 iyun 2022-ci il tarixli qərardadından

iddiaçı tərəfindən verilmiş şikayətə 22 sentyabr 2022-ci il tarixdə Ali Məhkəmənin binasında məhkəmə baxışı keçirilmədən və tərəflər dəvət olunmadan baxaraq, aşağıdakı qərarı qəbul etdi

Birinci instansiyası məhkəməsində icraat

1. İddiaçı (bundan sonra – iddiaçı) Cavabdeh1 MMC-yə, Cavabdeh3nə və Cavabdeh2 (bundan sonra - cavabdehlər) qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, Ağcabədi rayonu “Böyük Yataq” adlanan ərazisində icarəsində olan 47,5 ha torpaq sahəsi ilə bağlı cavabdehlər arasında xx.xx.2021-ci il tarixdə bağlanmış kompensasiyasının müəyyən edilməsinə dair müqavilənin etibarsız hesab edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

2. Bakı Şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin (bundan sonra - birinci instansiya məhkəməsi) e-2(007-2234/2022 nömrəli, 29 iyun 2022-ci il tarixli qərardadı ilə (hakim Ülkər Yusifova) işin baxılması üçün məhkəmə aidiyyəti üzrə Bakı Kommersiya Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır.

3. İddiaçı (vəkil Nümayəndə) həmin qərardaddan şikayət verərək, ləğv edilməsini, iş üzrə növbəti prosessual hərəkətlərin edilməsinə dair qərardad qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

4. Şikayət onunla əsaslandırılmışdır ki, hazırkı mübahisə tərəflər arasında sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə deyil, iddiaçının istifadəsində olan torpaq sahəsinə dair cavabdehlər arasında bağlanmış kompensasiyanın müəyyən edilməsinə dair müqavilənin etibarsızlığı ilə bağlıdır. Həmin müqavilə yalnız cavabdehlər arasında bağlanmış icarə, kompensasiya münasibətlərini müəyyən etməklə, bilavasitə sahibkarlıq fəaliyyətinin icrasına yönəlməmişdir. Hazırda iddiaçı, hüquqlarını və mənafelərini pozduğu üçün sözügedən müqavilənin etibarsızlığını tələb edir və bu, ümumi məhkəmələr tərəfindən baxılmalı olan torpaq sahəsi ilə bağlı mülki hüquqi xarakterli mübahisədir.

5. Birinci instansiya məhkəməsinin 02 sentyabr 2022-ci il tarixli qərardadı ilə şikayət təmin edilməyərək, baxılması üçün işlə birlikdə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Tətbiq edilən hüquq

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsi

6. Maddə 24.2. Mübahisənin ümumi məhkəməyə və ya kommersiya məhkəməsinə aidiyyəti işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri nəzərə alınmaqla, bu Məcəlləyə müvafiq olaraq müəyyən edilir.

7. Maddə 25.1. Sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmayan mübahisələrə dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında ümumi məhkəmələr baxır.

8. Maddə 26.1. Sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələrə (kommersiya mübahisələrinə) dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında kommersiya məhkəmələri baxır.

9. Maddə 403-1.6. Kassasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə aidiyyətinə dair mübahisələr üzrə şikayətlərə mülki, kommersiya və inzibati kollegiyalara daxil olan hakimlərin qarışıq tərkibində tərəflərin təqdim etdiyi sənədlər əsasında, məhkəmə baxışı keçirilmədən və tərəflər izahatları dinlənilmək üçün çağırılmadan 10 gün müddətində baxılır.

10. Maddə 403-1.7. Kassasiya instansiyası məhkəməsi məhkəmə aidiyyəti məsələsini həll edərkən məhkəmələr tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi

11. Qarışıq məhkəmə tərkibi şikayətin dəlillərini və iş materiallarını araşdıraraq hesab edir ki, şikayət təmin edilməlidir.

12. İlk növbədə nəzərə alınmalıdır ki, məhkəmə iddia ərizəsini icraata qəbulu barədə məsələni həll etmədən işin aidiyyəti üzrə kommersiya məhkəməsinə göndərilməsi barədə

qərardad qəbul etmişdir. Halbuki MPM-in 152.1.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq əgər iş ərazi və ya məhkəmə aidiyyəti üzrə həmin məhkəmədə baxılmalı deyildirsə hakim iddia ərizəsini və ona əlavə edilmiş sənədləri geri qaytarır.

13. Qanunun mənasına görə təqdim edilmiş sənədlər əsasında işin ümumi məhkəməyə aid olmadığı aşkardırsa məhkəmə iddia ərizəsinin qaytarılması barədə qərardad qəbul etməlidir.

14. Əgər təqdim olunan sənədlər, habelə elektron məhkəmə informasiya sisteminin yoxlamağa imkan verdiyi resurslar vasitəsilə tərəflərlə müzakirə aparmadan işin məhkəmə aidiyyətini müəyyən etmək mümkün deyildirsə, onda hakim MPM-in 151.2-ci maddəsinə əsasən iddianın ümumi məhkəmədə baxılmasının mümkünlüyü haqqında məsələyə çəkişmə prinsipinə riayət etməklə, tərəflərin iştirakı ilə baxa, yaxud iddia ərizəsini icraata qəbul edərək, işin məhkəmə baxışına hazırlığı mərhələsində həmin məsələni tərəflərlə müzakirə edə bilər.

15. Belə ki, MPM-in 152-ci maddəsinə edilmiş son dəyişikliklər məhkəmə aidiyyəti üzrə səhv verilmiş iddianın geri qaytarılması barədə yeni əsas müəyyən etsə də, prosesual qanunvericilik icraata qəbul edilmiş işin də aidiyyəti üzrə göndərilməsini mümkün hesab edir (MPM-in 32.1-32.4).

16. Məhkəmə tərkibi hazırkı iddia ərizəsinin aidiyyəti ilə bağlı, həmçinin aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab edir.

17. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun "İşlərin ümumi və yaxud kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair" 18 sentyabr 2020-ci il tarixli Qərarına müvafiq olaraq MPM-in 1-ci, habelə 25 və 26-cı maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq mübahisə üzrə tərəflərin hüquq münasibətlərinin xarakterinin sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olması işin ümumi və ya kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyənləşdirilməsi baxımından həlledici meyardır. Qanunverici məhkəmə aidiyyətini yeni qaydada müəyyən edən zaman, həm mübahisənin subyekt tərkibinin, həm də predmetinin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmasını tələb edir. Həmin meyar üzrə qiymətləndirmənin həyata keçirilməsi zamanı mübahisənin predmetini təşkil edən tələbin tərəflərdən yalnız birinin sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gəlməsi və ya onun sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı olması işin kommersiya məhkəməsində baxılması üçün yetərli deyildir (bənd 11). Bu baxımdan məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsi zamanı işin kommersiya məhkəməsində baxılması üçün hüquq münasibətlərinin xarakterinə qiymət verildikən əsas tələb (və yaxud birlikdə baxılması mümkün olan əsas tələblərdən ən azı biri) üzrə mübahisənin tərəflərdən yalnız birinin deyil, ən azı iki qarşı tərəfin ayrı-ayrılıqda və ya birgə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyətindən, yaxud da tərəflərin (sahibkarlıq subyektini olub-olmamasından asılı olmayaraq) bağlı olduqları bir sahibkarlıq subyektinin özünün fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlməli olması nəzərə alınmalıdır (bənd 12).

18. Göründüyü kimi, işin kommersiya məhkəməsinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi üçün həm mübahisənin subyekt tərkibi, həm də predmeti məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmalıdır. Bu zaman mübahisənin hər iki tərəfinin sahibkarlıq fəaliyyəti subyektini olması və mübahisənin predmetini təşkil edən tələbin onların birlikdə və ayrılıqda həyata keçirdikləri sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gəlməsi tələb olunur.

19. Baxılan işdən görünür ki, iddiaçı fiziki şəxs olmaqla, cavabdehlərdən biri hüquqi şəxs, digəri fiziki şəxs, üçüncüsü isə dövlət orqanıdır.

20. Birinci instansiya məhkəməsi mübahisənin kommersiya məhkəməsinə aid olması barədə qənaətini belə əsaslandırmışdır ki, iddia ərizəsindən görünür ki, mübahisə sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədi ilə icarəyə götürülmüş torpaq sahəsindən irəli gəlir. Belə olan halda, hazırkı mübahisə sahibkarlıq fəaliyyəti nəticəsində yaranmışdır.

21. Qeyd olunmalıdır ki, fiziki şəxslər yalnız mübahisənin onların fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçməklə həyata keçirdikləri sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gələn, korporativ tələblərlə bağlı hüquqi şəxsin iştirakçılarından biri olduqları və bir-biri ilə əlaqədar olan biri ümumi, digər isə kommersiya məhkəməsinə aid olan tələblərin birləşdirildiyi halda işə

kommersiya məhkəməsində baxılmalı olduğu hallarda kommersiya mübahisəsinin subyekti qismində çıxış edə bilirlər. Hazırkı işdə isə qeyd olunan hallar müəyyən olunmur.

22. Ali Məhkəmənin Plenumunun yuxarıda istinad olunan qərarında əks olunmuş hüquqi mövqelərə əsasən, həyata keçirilən fəaliyyətin sahibkarlıq fəaliyyəti hesab olunması üçün bu fəaliyyətin dövlət qeydiyyatına alınması, başqa sözlə, mübahisə tərəfi olan fiziki şəxsin fərdi sahibkar kimi qeydiyyatına alınması lazım gəlir. Fərdi sahibkar statusuna malik olmayan fiziki şəxslərin həyata keçirdiyi qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti aidiyyəti üzrə inzibati və cinayət məsuliyyəti yaratdığından, habelə həmin fəaliyyətdən irəli gələn hüquq və qanuni mənafelərin müdafiəsinə dövlət təminat vermədiyindən bu fəaliyyətdən irəli gələn mübahisələrə onların sahibkarlıq xarakteri nəzərə alınmadan, ümumi məhkəmələrdə baxılmalıdır (bənd 27).

23. Məhkəmə tərkibi qeyd olunanlara əsasən belə qənaətə gəlir ki, birinci instansiya məhkəməsi fiziki şəxs olan iddiaçının, o cümlədən Cavabdeh2 həyata keçirdiyi fəaliyyətin sahibkarlıq fəaliyyəti kimi qeydiyyatına alınmasını, həmin şəxslərin X1 Nömrəsinin (VÖEN) olub-olmamasını yoxlamadan yalnız iddia ərizəsinin məzmununda qeyd olunanları əsas götürərək, işin kommersiya məhkəməsinə aid olması barədə gəlidiyi qənaət əsaslı sayıla bilməz.

24. Ona görə də şikayət təmin olunmalı, birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilməli, iş həmin məhkəməyə qaytarılmalıdır.

25. Birinci instansiya məhkəməsi təqdim olunan sənədlər, habelə elektron məhkəmə informasiya sisteminin yoxlamağa imkan verdiyi resurslar vasitəsilə zəruri məlumatlar əldə etdikdən sonra işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri nəzərə alınmaqla mübahisənin ümumi məhkəməyə və ya kommersiya məhkəməsinə aidiyyətini müəyyən etməli, tərəflərlə müzakirə aparmadan işin məhkəmə aidiyyətini müəyyən etmək mümkün deyildirsə, onda MPM-in 151.2-ci maddəsinə əsasən iddianın ümumi məhkəmədə baxılmasının mümkünlüyü haqqında məsələyə çəkişmə prinsipinə riayət etməklə, tərəflərin iştirakı ilə baxmalı, yaxud iddia ərizəsini icraata qəbul edərək, işin məhkəmə baxışına hazırlığı mərhələsində həmin məsələni tərəflərlə müzakirə edərək qərar qəbul etməlidir.

26. Qarışıq məhkəmə tərkibi qeyd edilənləri nəzərə alaraq və MPM-in 403-1.6 və 403-1.8.3-ci maddələrini rəhbər tutaraq

Qərara aldı:

İddiaçı tərəfindən verilmiş şikayət təmin edilsin.

Bakı Şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin e-2(007)-2234/2022 nömrəli iş üzrə 29 iyun 2022-ci il tarixli qərarı ləğv edilsin və mülki iş bu Qərarın əsaslandırıcı hissəsində göstərilən zəruri prosessual hərəkətlərin yerinə yetirilməsi üçün həmin Məhkəməyə göndərilsin.

Qərar qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.